

B1. Εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις

Χρήσιμα στοιχεία θεωρίας

Ο μαθητής για να κατανοήσει τις παρακάτω δραστηριότητες και να απαντήσει πρέπει να γνωρίζει ότι:

1) Εγκλίσεις είναι οι μορφές που παίρνει το ρήμα για να φανερώσει πώς παρουσιάζεται το νόημά του από εκείνον που μιλάει. Οι εγκλίσεις, δηλαδή, είναι συγκεκριμένες ρηματικές δομές που διαφοροποιούνται και ως προς τη μορφή (έχουν διαφορετικές καταλήξεις ή παίρνουν μπροστά διαφορετικά μόρια) και ως προς τις χαρακτηριστικές λειτουργίες που επιτελούν. Οι εγκλίσεις στη Νέα Ελληνική είναι τρεις: **η οριστική, η υποτακτική και η προστακτική.**

2) Η οριστική:

α) Σχηματισμός: η οριστική σχηματίζεται με τους ρηματικούς τύπους, χωρίς κάποιο μόριο μπροστά (διαβάζω / διάβασες) ή με το μόριο *θα* στους μελλοντικούς χρόνους (*θα διαβάζω*). Η οριστική εκφράζει την τοποθέτηση των γεγονότων σε κάποιο σημείο του χρονικού άξονα (παρελθόν, παρόν, μέλλον) και ως εκ τούτου συναντάται σε όλους τους γραμματικούς χρόνους (ενεστώτα, παρακείμενο, παρατατικό, αόριστο, υπερσυντέλικο, μέλλοντα, συντελεσμένο μέλλοντα, εξακολουθητικό μέλλοντα).

β) Παίρνει άρνηση με το μόριο *δε(ν)* (*δε θα διαβάσω*), εκτός της περίπτωσης της ευχετικής οριστικής που παίρνει άρνηση *μη(ν)* (*Μακάρι να μην τον άκουγα.*)

γ) Φανερώνει-δηλώνει (επικοινωνιακή λειτουργία):

- ❖ Το **πραγματικό και βέβαιο**, π.χ. «Κάνει ζέστη σήμερα.».
- ❖ Μπορεί όμως να δηλώνει και:
 - Το **πιθανό**, π.χ. «Θα πέρασε από το σπίτι σου αλλά δε θα σε βρήκε».
 - Το **δυνατό**, π.χ. «Θα έκανα τα πάντα για να σε κερδίσω.».
 - **Ευχή** (ευχετική οριστική), π.χ. «Μακάρι να μην τον άκουγα.».
 - **Παράκληση**, π.χ. «Δεν έρχεσαι αύριο μαζί μου στο σπίτι;».

3) Η υποτακτική:

α) Σχηματισμός: η υποτακτική σχηματίζεται με τα μόρια *να* ή *ας* + ρήμα (*να φύγω* / *ας φύγω*), καθώς επίσης μπορεί να συνοδεύεται και από τους συνδέσμους *αν*, *εάν*, *σαν*, *όταν*, *πριν*, *μόλις*, *άμα*, *για να*, *μήπως* κ.λπ..

β) Παίρνει άρνηση με το μόριο *μη(ν)* (*Να μη μιλήσω.*).

γ) Φανερώνει-δηλώνει (επικοινωνιακή λειτουργία):

- ❖ **Επιθυμία**, π.χ. «Ας είμαστε καλά.».
- ❖ **Ενδεχόμενο**, π.χ. «Αν διαβάσω θα περάσω στη σχολή που θέλω.».
- ❖ Αλλά και:
 - **Προτροπή**, π.χ. «Ας φύγουμε τώρα γιατί αργήσαμε.».
 - **Παραχώρηση**, π.χ. «Ας έρθει και ο φίλος σου μαζί.».
 - **Ευχή**, π.χ. «Ας έχει την Παναγιά κοντά του!».
 - Το **δυνατό**, π.χ. «Στο σπίτι να δεις καβγάς που έγινε!».
 - **Απορία**, π.χ. «Να πέτυχα άραγε στις εξετάσεις;».
 - **Πιθανό**, π.χ. «Έρθει δεν έρθει, εγώ θα πάω.».
 - **Προσταγή ή απαγόρευση**, π.χ. «Μην ξανάρθεις σπίτι!».

4) Η προστακτική:

α) Σχηματισμός: περιορίζεται στο 2^ο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού και σχηματίζεται με ειδικές ρηματικές καταλήξεις: **i)** στο θέμα του ενεστώτα, το οποίο παρουσιάζει το γεγονός που δηλώνει το ρήμα στην εξέλιξή του (ατελής ποιόν ενέργειας), π.χ. γράφε / γράφετε, και **ii)** στο θέμα του αορίστου, το οποίο παρουσιάζει το γεγονός που δηλώνει το ρήμα συνοπτικά (τέλειο ποιόν ενέργειας), π.χ. γράψε / γράψτε / ντύσου / ντυθείτε. Ο σχηματισμός αυτός της προστακτικής με τα δύο θέματα, του ενεστώτα και του αορίστου, δε δηλώνει όμως αντίστοιχη χρονική βαθμίδα, δεν υπάρχει δηλαδή προστακτική για το παρόν και το παρελθόν, αφού η προσταγή είναι εξ' ορισμού μια εντολή που τοποθετείται στο μέλλον (ζητάμε από κάποιον να κάνει κάτι που δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη). Αυτό που δηλώνει είναι το διαφορετικό ποιόν ενέργειας (τέλειο: το γεγονός που δηλώνει το ρήμα παρουσιάζεται συνοπτικά ή ατελής: το γεγονός που δηλώνει το ρήμα παρουσιάζεται μη συνοπτικά, δηλαδή στην εξέλιξή του). Άρα, η προστακτική είναι «άχρονη».

β) Δεν παίρνει άρνηση (για να δώσουμε μια αρνητική διαταγή και να εκφράσουμε μια απαγόρευση πρέπει να καταφύγουμε στην υποτακτική: (να) μη γράφεις / (να) μη γράψετε.

γ) Φανερώνει-δηλώνει (επικοινωνιακή λειτουργία):

- ❖ Προσταγή (Φύγε!).
- ❖ Προτροπή (Φύγε λίγο και εσύ να ξεκουραστείς.).
- ❖ Παράκληση και ειδικότερα άμεση παράκληση (Φύγε, σε παρακαλώ.).
- ❖ Παραχώρηση / άδεια (Φύγε, άμα θέλεις.).
- ❖ Ευχή (Πήγαινε, παιδί μου, στο καλό!).
- ❖ Έντονη ενέργεια (Λέγε-λέγε, με έπεισες.).

Σημείωση: η απαγόρευση δεν μπορεί να εκφραστεί με γνήσια προστακτική, γι' αυτό δανειζόμαστε τύπους της υποτακτικής, π.χ. (να) μην πας σπίτι.